

## Automatiseren is borgen in jezelf

Een violiste is te gast in een praatprogramma. Ze vertelt openhartig over een muziekstuk dat voor haar is gecomponeerd. Aardig en bescheiden. Even later speelt ze er een deel uit. Haar hele aanwezigheid verandert. Ze is de muziek zelf geworden, kruipt in de snaren, geeft met haar hele lichaam aan hoe zij de muziek verstaat en wil overbrengen. Een vrije, gedreven violiste, met een boodschap.

Was dat nu ook zo toen zij dit stuk kreeg en voor de eerste keer speelde? Nee, natuurlijk niet. Toen heeft ze de nu razendsnelle noten langzamer afgetast, geproefd, geïnterpreteerd, nagedacht over wat ze met het stuk wilde zeggen. Ze heeft de noten ingeprent, geautomatiseerd, net zolang tot het bewuste nadenken niet meer nodig was. En toen kwam de muzikaliteit vrij.

Automatiseren zorgt ervoor dat andere kwaliteiten vrij komen. Als een vaardigheid geautomatiseerd is, biedt dat ruimte aan meer eigenheid, meer creatieve impulsen. Dat is bij technisch lezen en spellen niet anders. Door de techniek te automatiseren, de afspraken die in onze cultuur leven, in ons land, bij onze taal, kunnen we denken over wat we lezen. En zo leven we mee in de avonturen van een boek. We zijn niet meer in het hier en nu, maar reizen mee met de schrijver, in een voortdurende dialoog met onze eigen ervaringen.

Doordat we niet bij ieder woord hoeven na te denken hoe we het moeten schrijven, kunnen we onze gedachten de vrije loop geven bij het schrijven van een tekst.

Twee factoren spelen bij automatiseren een rol. Ten eerste het tempo waarmee je iets doet; als het geautomatiseerd is, kan je het snel. En ten tweede de hoeveelheid keren dat je het hebt geoefend; als je het vaak hebt gedaan, is het meer geautomatiseerd. Daarbij is het ook belangrijk dat je het steeds op precies dezelfde wijze inprent. Niet de ene dag op de ene snaar en de volgende dag op een andere. Je wil het immers niet meer via het denken laten verlopen, maar via het onbewuste handelen; de wil. Ik noem ook twee risico's bij automatiseren. Soms wordt automatiseren verward met conditioneren. Maar dat is in mijn ogen iets compleet anders. Conditioneren is het onbewust maken van een reactie door middel van beloning. Automatiseren is het onbewust maken van een handeling, door eigen intrinsieke motivatie. Je bent er zelf nog bij.

En soms wordt automatiseren nog op een andere manier los gekoppeld van de wil, van de motivatie. Anderen oefenen druk uit en het lukt je niet om een besluit tot wilsbesluit te maken. Dan word je slachtoffer. Wanneer automatiseren op een dergelijke wijze teveel opgelegd wordt, kan het leiden tot moetisme: ik doe dit omdat het moet van mezelf...mijn collega's...de directie...de inspectie...de antroposofie. Het is belangrijk om deze risicofactoren steeds goed in de gaten te blijven houden; bij jezelf, bij de kinderen, bij de

collega's. Leren kan je alleen maar zelf doen, maar zonder hulp van anderen lukt het niet. Terug naar gezichtspunten rondom automatiseren.

Net zoals de processen van leren lezen en spellen geautomatiseerd moeten worden om de eigenheid de vrijheid te geven, zo zou een schoolorganisatie als een levend organisme, een afspraak of een aanpak moeten borgen. Dat heeft ook tijd nodig en herhaling. Om die reden hebben wij, medewerkers van BVS, aan het begin van dit jaar besloten om 'borging en consolidatie' steeds te noemen in gesprekken met lerarenteams en directie.

Veel scholen hebben de afgelopen jaren cursussen gevolgd 'zo leer je kinderen lezen en spellen'. Daarin wordt een aanpak aangeleerd om spellen en lezen te automatiseren. En met één cursus is de vaardigheid nog niet geautomatiseerd. Wil je dat de aanpak schoolbreed gedragen blijft, dan zal je daar aandacht aan moeten blijven besteden. Een terugkomdag organiseren. Een dag bij elkaar in de klassen kijken. Een dag iemand die al iets meer boven de stof staat laten dwarskijken door alle klassen heen en als vraagbaak laten gebruiken. Een dag zo iemand in de vergadering uitnodigen om vragen te beantwoorden, inspiratie te bieden. Een taalspecialist aanstellen. Nieuwe collega's op cursus sturen. Met elkaar kijken en bespreken of automatiseren niet teveel conditioneren is geworden.

Met de Regenboogtraining is het niet anders. Verschillende lerarenteams hebben de cursus 'train de trainer Regenboog' gevolgd. Daarin wordt een aanpak geadviseerd om processen in het sociale leven van een klas bewust door de leraar te laten verzorgen, om door middel van kunstzinnig werken, spelletjes, oefeningen en verhalen, de sociale vaardigheden in het onbewuste van het kind te borgen. En ook hier geldt: met één cursus is de aanpak nog niet geautomatiseerd.

Wanneer een school op deze wijze de kleine aanpak van het lerende kind zelf, optilt tot de aanpak in de klas en consequent door draagt bij de aanpak in het team en de schoolafspraken, dan is een afspraak geborgd en is er vrije ruimte in het team. Niemand hoeft zich steeds weer te herinneren hoe 'we het ook al weer hadden afgesproken', want het is gewoonte geworden. De vrijheid van de leraar, de vrijheid van een lerarenteam heeft dus baat bij automatisering van de afspraken. Net zoals de violiste baat heeft van de inprenting die ze zelf heeft verzorgd om haar eigen muzikale impuls vleugels te geven.

Annechien Wijnbergh, BVS-schooladvies, coördinator taaltrajecten en Regenboogcursussen

Nb. Om te helpen bij de borging hebben we intervisiegroepen opgezet: taalspecialisten en licentiehouders Regenboog. Deze groepen van maximaal 10 personen krijgen middels intervisie hulp bij implementatie, zijn ons platform voor nieuwe ontwikkelingen en inspiratie. Wanneer je daar aan zou willen deelnemen: Regenboog zie website cursussen 'Nascholing Regenboog licentiehouders'. Voor taalspecialisten: mail mij, ik moet een nieuwe groep starten, de huidige 3 groepen zitten vol. Er is een voorwaarde aan verbonden dat je alle cursussen zlkls hebt gevolgd of gaat volgen. [a.wijnbergh@bvs-schooladvies.nl](mailto:a.wijnbergh@bvs-schooladvies.nl).